Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES TAMARAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2024. gada 14. novembrī [1]

Lieta C-530/23 [*Barało*] [i]

K.P.
apvienotās puses:
Prokurator Rejonowy we Włocławku

(*Sąd Rejonowy we Włocławku* (Rajona tiesa Vloclavekā, Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Procesuālās garantijas neaizsargātām personām, kas ir aizdomās turētās vai apsūdzētās personas kriminālprocesā – Tiesības uz advokāta palīdzību – Direktīva 2013/48/ES – Direktīva (ES) 2016/1919 – Pierādījumu pieņemamība

I. Ievads

1. Kādas īpašas prasības Savienības tiesībās izvirzītas valsts iestādēm, īstenojot kriminālprocesu, kurā iesaistītas neaizsargātas personas? Šī ir galvenā problemātika, kas caurvij piecpadsmit iesniedzējtiesas uzdotos jautājumus šajā lietā.

2. Šie jautājumi attiecas uz Direktīvu 2013/48 [2] par tiesībām uz advokāta palīdzību un Direktīvu 2016/1919 [3], kas pastiprina šīs tiesības, uzliekot dalībvalstīm pienākumu nodrošināt juridisko palīdzību. Direktīvas 2013/48 13. pants, kā arī Direktīvas 2016/1919 9. pants nosaka dalībvalstu pienākumu ņemt vērā neaizsargātu personu īpašās vajadzības.

3. Tā kā pamatlietā iesaistītā galvenā persona cieš no garīgās slimības un tādējādi ir neaizsargāta persona, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kādi konkrēti pienākumi šajā kontekstā rodas valsts iestādēm, kas īsteno kriminālprocesu.

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

[i] Šīs lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/48/ES (2013. gada 22. oktobris) par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm (OV 2013, L 294, 1. lpp.: turpmāk tekstā – "Direktīva 2013/48").

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/1919 (2016. gada 26. oktobris) par juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā un pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā (OV 2016, L 297, 1. lpp.; turpmāk tekstā – "Direktīva 2016/1919").

4. Lai gan Tiesa jau ir pievērsusies Direktīvai 2013/48, tā iepriekš nav interpretējusi Direktīvu 2016/1919, izņemot vienu netiešu norādi [4] un vēl dažas ģenerāladvokātu norādes [5].

II. Pamatlietas fakti, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

5. K.P. ir apsūdzētais kriminālprocesā, pirmkārt, par 8,50 gramu marihuānas un 33,83 gramu amfetamīna glabāšanu un, otrkārt, par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola iedarbībai līdzīgas vielas ietekmē un amfetamīna esamību asinīs. Turpmāk skaidrots, kā radušās šīs apsūdzības.

6. Kā norāda iesniedzējtiesa, 2022. gada 21. jūlijā īsi pirms pusnakts policijas darbinieki pamanīja transportlīdzekli, kas pārvietojās pa ielu neierastā veidā un no kura bija dzirdamas dīvainas skaņas. Viņi tuvojās transportlīdzeklim, kuru vadīja K.P., un pēc sarunas ar viņu devās prom.

7. Nedaudz vēlāk tie paši policijas darbinieki saņēma radio informāciju par divu transportlīdzekļu sadursmi, un, uzskatot, ka K.P. transportlīdzeklis atbilst viena no sadursmē iesaistīto transportlīdzekļu aprakstam, viņi atgriezās vietā, kur pirmoreiz viņu bija sastapuši. K.P. neatradās transportlīdzeklī, šķita nervozs un runāja neskaidri. Policijas darbinieki viņu nopratināja un lūdza nodot visus priekšmetus, kas varētu būt aizliegti.

8. K.P. apgalvoja, ka viņš nav vadījis transportlīdzekli, un nodeva policijai viņa rīcībā esošos plastmasas maisiņus, kuros atradās balts pulveris un kaltēta zaļa viela. Viņam tika uzlikti roku dzelži; viņš tika apcietināts (2022. gada 22. jūlijā plkst. 00:05) un pēc tam tika nogādāts slimnīcā, kur tika paņemts viņa asins paraugs narkotisko vielu esamības asinīs pārbaudei.

9. Pēc tam, kad vielas bija pārbaudītas un tika konstatēts, ka tās ir kaņepes un amfetamīns, 2022. gada 22. jūlijā plkst. 12.15 K.P. tika apsūdzēts par nelikumīgu vielu glabāšanu. Viņš tika informēts par tiesībām saņemt advokāta pēc savas izvēles palīdzību un par iespēju lūgt juridisko palīdzību gadījumā, ja viņa ekonomiskais stāvoklis tam atbilst. Viņš arī tika informēts par tiesībām tikt uzklausītam, tiesībām klusēt un tiesībām neatbildēt uz jautājumiem.

10. K.P. neatteicās no tiesībām saņemt advokāta palīdzību, kā arī nelūdza, lai viņam tiktu iecelts advokāts. Protokolā nav nevienas norādes uz to, ka šīs nopratināšanas laikā policijas darbinieks būtu mēģinājis pārbaudīt, vai aizdomās turētais atrodas narkotisko vielu ietekmē un vai viņš spēj saprast un atcerēties notikušo.

11. K.P. neatzina savu vainu viņam inkriminētā nodarījuma izdarīšanā. Viņš atteicās sniegt paskaidrojumus, parakstīt protokolu un iepazīties ar lietas materiāliem izmeklēšanas beigās. Nopratināšana netika ierakstīta audiovizuālā ieraksta veidā. Viņa aizstāvis nopratināšanā nepiedalījās. Izmeklēšanas iestāde nelūdza tiesai iecelt valsts nodrošinātu aizstāvi. K.P. tika atbrīvots no apcietinājuma 2022. gada 22. jūlijā, plkst. 12.31.

[4] Spriedums, 2023. gada 22. jūnijs, K.B. un F.S. (Jautājuma izskatīšana pēc savas ierosmes krimināllietā) (C-660/21, EU:C:2023:498, 44., 49. un 53. punkts).

[5] Ģenerāladvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] secinājumi lietā *Moro* (C-646/17, EU:C:2019:95, 15. zemsvītras piezīme); ģenerāladvokāta P. Pikamēes [*P. Pikamäe*] secinājumi lietā *Spetsializirana prokuratura* (Paziņojums par tiesībām) (C-649/19, EU:C:2020:758, 53. un 81. punkts); ģenerāladvokāta P. Pikamēes secinājumi lietā K.B. un F.S. (Jautājuma izskatīšana pēc savas ierosmes krimināllietā) (C-660/21, EU:C:2023:52, 58. zemsvītras piezīme); ģenerāladvokātes T. Čapetas [*T. Ćapeta*] secinājumi lietā M.S. u.c. (Nepilngadīgas personas procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:157, 14. un 34. zemsvītras piezīme); ģenerāladvokāta P. Pikamēes secinājumi lietā *1Dream, 1Dream* u.c. un *Lireva Investments* un *FORTRESS FINANCE* (C-767/22, C-49/23 un C-161/23, EU:C:2024:608, 55. punkts).

12. Policija 2022. gada augustā un septembrī iztaujāja psihiatru par K.P. garīgo veselību, kā arī prokurors saņēma K.P. medicīnisko dokumentāciju no psihiatriskās slimnīcas, kurā viņš bija ievietots.

13. Pēc asins pārbaužu rezultātu saņemšanas 2022. gada 7. augustā K.P. tika apsūdzēts par transportlīdzekļa vadīšanu narkotisko vielu ietekmē. Šī informācija K.P. tika paziņota 2022. gada 14. oktobrī, kad viņš atradās psihiatriskajā slimnīcā un tika turpat nopratināts.

14. Līdzīgi kā 2022. gada 22. jūlija nopratināšana, arī šī nopratināšana notika bez advokāta klātbūtnes, kā arī prokurors nepieprasīja tiesai iecelt K.P. advokātu, un netika veikts nopratināšanas audiovizuālais ieraksts. Tāpat K.P. tika informēts par tiesībām saņemt advokāta palīdzību, par tiesībām lūgt juridisko palīdzību, ja viņa ekonomiskais stāvoklis tam atbilst, par tiesībām tikt uzklausītam, klusēt un neatbildēt uz jautājumiem. K.P. pieprasīja iepazīties ar savu lietu un apsūdzības pamatojumu, un visa šī informācija 2022. gada 27. oktobrī tika rakstiski nosūtīta viņa mātei.

15. Prokurors 2022. gada 15. decembrī iesniedza apsūdzību pret K.P. *Sąd Rejonowy we Włocławku* (Rajona tiesa Vloclavekā, Polija). *K.P.* izraudzījās pats savu advokātu.

16. Ar 2023. gada 28. februāra lēmumu iesniedzējtiesa uzdeva Vloclavekas rajona prokuratūras prokuroram paplašināt izmeklēšanu, nopratinot K.P. aizstāvja klātbūtnē un saņemot ekspertu psihiatru atzinumus par K.P. garīgās veselības stāvokli noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas laikā un tiesvedības laikā.

17. Prokurors 2023. gada 3. martā iesniedza sūdzību par šo lēmumu, norādot, ka pierādījumi nav jāpapildina un ka jau iegūtā medicīniskā dokumentācija nesniedz pamatu tam, lai eksperti veiktu K.P. pārbaudi ar mērķi izvērtēt viņa garīgo veselību. *Sąd Okręgowy we Włocławku* (Vloclavekas apgabaltiesa) 2023. gada 29. martā apmierināja prokurora sūdzību un nodeva lietu atpakaļ iesniedzējtiesai.

18. Iesniedzējtiesa uzskata, ka Direktīva 2016/1919 un Direktīva 2013/48 nav pareizi un visaptveroši transponētas Polijas tiesību sistēmā, kā rezultātā ir pārkāptas K.P. kā neaizsargātas personas tiesības, kā tas paredzēts Savienības tiesībās.

19. Ņemot vērā šos faktus, iesniedzējtiesa (*Sąd Rejonowy we Włocławku* (Rajona tiesa Vloclavekā, Polija)) uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar tās 18., 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2013/48] 3. panta 2. punkta a) un c) apakšpunktu un 3. panta 3. punkta a) apakšpunktu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 6., 7., 11., 13. iedaļai, jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem ir ieviesta imperatīva tiesību norma, kam ir tieša iedarbība un ar ko nav atļauts veikt neaizsargātas personas nopratināšanu bez aizstāvja klātbūtnes situācijā, kad pastāv objektīvi faktiskie pamati juridiskās palīdzības piešķiršanai, ja tajā pašā laikā izmeklēšanas iestāde bez nepamatotas kavēšanās un pirms attiecīgās personas [*in concreto* neaizsargātas personas] nopratināšanas policijā, citā tiesībaizsardzības iestādē vai tiesu iestādē vai pirms konkrētu izmeklēšanas vai pierādījumu vākšanas darbību veikšanas nepiešķir juridisko palīdzību (tostarp *ad hoc* vai pagaidu juridisko palīdzību) pēc savas iniciatīvas[?]

2) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 18., 19., 24. un 27. apsvērumu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 6., 7., 11., 13. iedaļai, lai gan ir faktiski iemesli veikt tūlītēju noteikšanu, jāinterpretē tādējādi, ka nenoteikt iespējamo neaizsargātību vai neatzīt personu par iespējami neaizsargātu, nenodrošināt iespēju apstrīdēt novērtējumu par šo personu iespējamo neaizsargātību un tās noteikšanu, kā arī neiecelt personai valsts nodrošinātu aizstāvi pēc iestādes iniciatīvas un bez nepamatotas kavēšanās ir nepieņemami visos gadījumos lietās par noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem draud brīvības atņemšanas sods, un ka neaizsargātības nenoteikšanas un valsts nodrošināta aizstāvja nepiešķiršanas apstākļi ir skaidri jānorāda lēmumā par nopratināšanas veikšanu bez advokāta klātbūtnes, kas principā ir apstrīdams[?]

3) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 18., 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2016/1919] 1. panta 2. punktu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 3. iedaļas 7. punktam, jāinterpretē tādējādi, ka tas, ka dalībvalsts nav paredzējusi neaizsargātības prezumpciju kriminālprocesā, jāsaprot tādējādi, ka aizdomās turētajam tiek liegta iespēja izmantot garantijas, kas paredzētas [Direktīvas 2016/1919] 9. pantā, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 11. iedaļai, un no tā izriet, ka tiesībaizsardzības iestādēm šādā situācijā ir pienākums tieši piemērot direktīvas normas[?]

4) Ja atbilde uz vismaz vienu no 1., 2. un 3. punktā uzdotajiem jautājumiem ir apstiprinoša, vai abu iepriekš minēto direktīvu normas jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā:

   a) Kriminālprocesa kodeksa 301. panta otrais teikums, kurā noteikts, ka tikai pēc aizdomās turētā lūguma viņa nopratināšana notiek, piedaloties ieceltajam aizstāvim, bet aizstāvja neierašanās uz aizdomās turētā nopratināšanu neliedz veikt nopratināšanu;

   b) Kriminālprocesa kodeksa 79. panta 1. punkta 3. un 4. apakšpunkts, saskaņā ar kuru kriminālprocesā apsūdzētajam (aizdomās turētajam) ir vajadzīgs aizstāvis, ja ir pamatotas šaubas par to, vai nodarījuma izdarīšanas brīdī viņš spēja apzināties nodarījuma nozīmi vai vadīt savu rīcību vai šī spēja bija būtiski traucēta un ja ir pamatotas šaubas par to, vai viņa garīgās veselības stāvoklis ļauj viņam patstāvīgi un saprātīgi piedalīties vai aizstāvēties procesā[?]

5) Vai [Direktīvas 2013/48] 3. panta 2. punkta a) apakšpunkts, skatot to kopsakarā ar 3. panta 3.punkta b) apakšpunktu, saistībā ar direktīvu prioritātes un tiešas iedarbības principu, uzliek pirmstiesas iestādēm, tiesām un visām valsts iestādēm pienākumu neņemt vērā valsts tiesību normas, kas nav saderīgas ar direktīvu, tādas kā ceturtajā jautājumā uzskaitītās, un tāpēc – transponēšanas termiņa beigu dēļ –, aizstāt valsts normu ar minētajām direktīvas tiešas iedarbības normām[?]

6) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 19., 24. un 27. apsvērumu, jāinterpretē tādējādi, ka – ja nav pieņemts lēmums piešķirt vai nav piešķirta juridiskā palīdzība neaizsargātai personai vai personai, attiecībā uz kuru pastāv neaizsargātības prezumpcija atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 3. iedaļas 7. punktam, un pēc tam, ņemot vērā to, ka policija vai cita tiesībaizsardzības iestāde ir veikusi izmeklēšanas pasākumus ar šādas personas piedalīšanos, tostarp pasākumus, kurus nevar atkārtot tiesā –, valsts tiesai, kas izskata lietu kriminālprocesā, kā arī jebkurai citai valsts

iestādei, kas īsteno tiesu varu (t.i., pirmstiesas iestādēm), ir pienākums neņemt vērā valsts tiesību normas, kas nav saderīgas ar šo direktīvu, tādas kā ceturtajā jautājumā uzskaitītās normas, un tādēļ pēc transponēšanas termiņa beigām aizstāt valsts tiesību normu ar direktīvas tiešas iedarbības normām[,] pat ja šāda persona pēc izmeklēšanas pabeigšanas un prokurora apsūdzības celšanas tiesā ir iecēlusi sevis izraudzīto aizstāvi[?]

7) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2016/1919] 1. panta 2. punktu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 6., 7., 11., 13. iedaļai, jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstij ir pienākums nodrošināt aizdomās turētā neaizsargātības noteikšanu un atzīšanu, kā arī pēc iestādes iniciatīvas nodrošināt juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā, attiecībā uz kuriem pastāv neaizsargātības prezumpcija, un šī palīdzība ir obligāta arī tad, ja kompetentā iestāde nav lūgusi neatkarīgam ekspertam izvērtēt personas neaizsargātības pakāpi, neaizsargātas personas vajadzības un to, cik piemēroti būtu jebkuri pasākumi, kas veikti vai plānoti attiecībā uz neaizsargāto personu, līdz brīdim, kamēr neatkarīgs eksperts veic pienācīgu novērtējumu[?]

8) Ja atbilde uz septīto jautājumu ir apstiprinoša, vai minētās direktīvas un Komisijas ieteikuma noteikumi jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā Kriminālprocesa kodeksa 79. panta 1. punkta 3. un 4. apakšpunkts, saskaņā ar kuru kriminālprocesā apsūdzētajam ir vajadzīgs aizstāvis tikai tad, ja ir pamatotas šaubas par to, vai nodarījuma izdarīšanas brīdī viņš spēja apzināties nodarījuma nozīmi vai vadīt savu rīcību vai šī spēja bija būtiski traucēta, un ja ir pamatotas šaubas par to, vai viņa garīgās veselības stāvoklis [ļauj] viņam patstāvīgi un saprātīgi piedalīties vai aizstāvēties procesā[?]

9) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2016/1919] 1. panta 2. punktu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 6., 7., 11., 13. iedaļai, kā arī neaizsargātības prezumpcijas princips jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm (prokuratūrai, policijai) vēlākais pirms pirmās aizdomās turētā nopratināšanas, ko veic policija vai cita kompetentā iestāde, ir nekavējoties jāveic aizdomās turētā neaizsargātības procesuālā noteikšana un atzīšana kriminālprocesā, jānodrošina viņam juridiskās palīdzības vai *ad hoc* (pagaidu) palīdzības sniegšana un jāatturas no aizdomās turētā nopratināšanas, kamēr personai nav piešķirta juridiskā palīdzība pēc iestādes iniciatīvas vai sniegta *ad hoc* (pagaidu) palīdzība[?]

10) Ja atbilde uz devīto jautājumu ir apstiprinoša, vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2016/1919] 1. panta 2. punktu, kā tas interpretēts atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 6., 7., 11., 13. iedaļai, jāinterpretē tādējādi, ka ar to dalībvalstīm ir uzlikts pienākums savos valsts tiesību aktos skaidri paredzēt pamatus un kritērijus atkāpēm no prasības nekavējoties noteikt un atzīt aizdomās turētā neaizsargātību kriminālprocesā un nodrošināt, ka šim aizdomās turētajam tiek sniegta juridiskā palīdzība vai *ad hoc* (pagaidu) palīdzība, un jebkādām atkāpēm, ja tādas ir, vajadzētu būt samērīgām, ierobežotām laikā un tādām, kas neietekmē procesa taisnīgumu, un tām jābūt procesuāli noformētām lēmumā par pagaidu atkāpes atļaušanu, kuras pārskatīšanu tiesā attiecīgā puse ir tiesīga lūgt[?]

11) Vai LES 19. panta 1. punkta otrā daļa un [Eiropas Savienības Pamattiesību hartas, turpmāk tekstā –"Harta"] 47. pants kopsakarā ar [Direktīvas 2013/48] 3. panta 2. punkta a) apakšpunktu un 3. punkta a) un b) apakšpunktu kopsakarā ar [Direktīvas 2016/1919] 1. panta 2. punktu un 27. apsvērumu saistībā ar 8. pantu jāinterpretē tādējādi, ka situācijā, ja tiesas iestāde nav piešķīrusi juridisko palīdzību pēc savas iniciatīvas un nav norādījusi iemeslus, kādēļ nav pieņēmusi lēmumu par juridiskās palīdzības piešķiršanu personai, attiecībā uz kuru pastāv neaizsargātības prezumpcija (kā noteikts [Komisijas Ieteikuma] 7. un 11. punktā), šādai personai ir tiesības uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli, par ko ir uzskatāms Kriminālprocesa kodeksa 344.a pantā paredzētais valsts procesuālo tiesību instruments, ar ko ir paredzēts pienākums lietu nodot atpakaļ prokuroram, lai:

    a) pirmstiesas iestāde noteiktu un atzītu aizdomās turētā neaizsargātību kriminālprocesā;

    b) ļautu aizdomās turētajam pirms nopratināšanas konsultēties ar aizstāvi;

    c) veiktu aizdomās turētā nopratināšanu aizstāvja klātbūtnē, veicot nopratināšanas audiovizuālu ierakstu;

    d) dotu iespēju aizstāvim iepazīties ar lietas materiāliem un dotu iespēju neaizsargātajai personai un valsts nodrošinātam advokātam vai aizdomās turētā izraudzītam advokātam iesniegt piedāvāto pierādījumu?

12) Vai [Hartas] 4. pants kopsakarā ar Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 1., [2. un 3.] punktu, kā arī kopsakarā ar 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, kas grozīta ar 3., 5. un 8. protokolu un papildināta ar 2. protokolu, 3. pantu, saistībā ar neaizsargātības prezumpciju atbilstīgi [Komisijas Ieteikuma] 7. punktam jāinterpretē tādējādi, ka aizdomās turētā nopratināšana, ko veic policijas darbinieks vai cita persona, kura pilnvarota veikt izmeklēšanas darbību, psihiatriskās slimnīcas apstākļos, neņemot vērā nenoteiktības stāvokli, īpaši ierobežotas vārda brīvības un īpašas garīgās neaizsargātības apstākļos, kā arī bez advokāta klātbūtnes, ir uzskatāma par necilvēcīgu izturēšanos un vispār izslēdz šādu nopratināšanas procesuālo darbību, jo tā ir nesaderīga ar Savienības pamattiesībām[?]

13) Ja atbilde uz 12. jautājumu ir apstiprinoša, vai šajā jautājumā izklāstītās tiesību normas jāinterpretē tādējādi, ka tās dod tiesības (vai attiecīgi – uzliek pienākumu) valsts tiesai, kas kriminālprocesa ietvaros izskata lietu, kura ietilpst [Direktīvas 2016/1919] darbības jomā kopsakarā ar [Komisijas Ieteikuma] 7. punktu, kā arī [Direktīvas 2013/48] darbības jomā, bet arī jebkurām citām kriminālprocesa iestādēm, kas veic procesuālas darbības lietā, atstāt nepiemērotas valsts tiesību normas, kas nav saderīgas ar šo direktīvu, tostarp jo īpaši nepiemērot Kriminālprocesa kodeksa 168.a pantu, un tātad – pēc transponēšanas termiņa beigām – aizstāt valsts tiesību normu ar iepriekš minētajām direktīvas tiešas iedarbības normām pat gadījumos, kad šāda persona pēc tam, kad izmeklēšana ir pabeigta un prokurors ir iesniedzis tiesā apsūdzību, ir iecēlusi aizstāvi pēc savas izvēles[?]

14) Vai [Direktīvas 2016/1919] 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 4. panta 5. punkts un 9. pants saistībā ar 19., 24. un 27. apsvērumu kopsakarā ar [Direktīvas 2013/48] 3. panta 2. punkta a), b) un c) apakšpunktu, kā arī 3. panta 3. punkta b) apakšpunktu kopsakarā ar LES 19. panta 1. punkta otro daļu, kā arī Savienības tiesībās noteiktais efektivitātes princips jāinterpretē tādējādi, ka prokuroram, kurš rīkojas krimināllietas pirmstiesas stadijā, ir pienākums rīkoties,

pilnībā ievērojot [Direktīvas 2016/1919] prasības, kurām ir tieša iedarbība, un tādējādi nodrošināt, ka aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kurus procesā aizsargā minētā direktīva, tiek nodrošināta efektīva tiesiskā aizsardzība, sākot ar agrāko no šādiem datumiem:

a) pirms viņus nopratina policija vai cita tiesībaizsardzības vai tiesu iestāde;

b) brīdī, kad izmeklēšanas vai citas kompetentās iestādes veic izmeklēšanas vai citu pierādījumu vākšanas darbību saskaņā ar Direktīvas 2013/48 3. panta 3. punkta c) apakšpunktu;

c) nekavējoties pēc brīvības atņemšanas (ar to saprotot arī uzturēšanos psihiatriskajā slimnīcā), un, ja nepieciešams, viņam ir pienākums neņemt vērā augstākstāvošu prokuroru rīkojumus, ja viņš ir pārliecināts, ka to izpilde kaitētu aizdomās turētā, attiecībā uz kuru pastāv neaizsargātības prezumpcija, efektīvai aizsardzībai, tostarp viņa tiesībām uz taisnīgu tiesu vai citām tiesībām, kas viņam piešķirtas ar [Direktīvu 2016/1919] saistībā ar [Direktīvu 2013/48][?]

15) Ja atbilde uz 14) jautājumu ir apstiprinoša, vai LES 19. panta 1. punkta otrā daļa, kurā noteikts efektīvas tiesiskās aizsardzības princips, kopsakarā ar LES 2. pantu, saistībā ar tiesiskuma principa ievērošanu, kā tas ir interpretēts Tiesas judikatūrā (skat. 2019. gada 27. maija Tiesas spriedumu lietā C-508/18 un C-82/19 PPU, EU:C:2019:456), un vai tiesnešu neatkarības princips, kas noteikts LES 19. panta 1. punkta otrajā daļā un [Hartas] 47. pantā, kā tas interpretēts Tiesas judikatūrā (skat. 2018. gada 27. februāra spriedumu, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117) jāinterpretē tādējādi, ka šie principi, ņemot vērā iespēju, ka ģenerālprokurors vai augstākstāvošas prokuratūras izdod zemākstāvošiem prokuroriem saistošus rīkojumus, ar ko zemākstāvošiem prokuroriem tiek noteikts pienākums neņemt vērā Savienības tiešas iedarbības tiesību normas vai ar kuriem tiek kavēta to piemērošana, nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā paredzēta prokuratūras tieša atkarība no izpildvaras iestādes, proti, tieslietu ministra, kā arī nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas ierobežo prokurora neatkarību, piemērojot Savienības tiesību normas, it īpaši:

a) *Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 roku Prawo o prokuraturze* [2016. gada 28. janvāra Prokuratūras likuma] 1. panta 2. punktu, 3. panta 1. punkta 1. un 3. apakšpunktu un 7. panta 1.–6. un 8. punktu, kā arī 13. panta 1. un 2. punktu, kuri norāda uz to, ka tieslietu ministrs, kurš vienlaikus ir ģenerālprokurors un galvenā prokuratūras iestāde, var izdot arī tādus rīkojumus, kas ir saistoši zemākstāvošiem prokuroriem arī attiecībā uz Savienības tiesību tiešas piemērošanas ierobežošanu un kavēšanu[?]"

20. Rakstveida apsvērumus sniedza Vroclavekas rajona prokurors, Čehijas un Polijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

21. Tiesas sēde nenotika.

III. Atbilstošās tiesību normas

A. Direktīva 2013/48

22. Direktīvas 2013/48 3. panta 1.–3. punkts nosaka tiesības uz advokāta palīdzību kriminālprocesā šādi:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības uz advokāta palīdzību tādā laikā un tādā veidā, lai attiecīgās personas varētu praktiski un efektīvi īstenot savas tiesības uz aizstāvību.

2. Aizdomās turētie vai apsūdzētie var saņemt advokāta palīdzību bez nepamatotas kavēšanās. Katrā ziņā aizdomās turētie vai apsūdzētie var saņemt advokāta palīdzību no jebkura šāda agrākā brīža:

a) pirms viņus nopratina policija vai cita tiesībaizsardzības vai tiesu iestāde;

b) kad izmeklēšanas vai citas kompetentās iestādes veic izmeklēšanas vai citu pierādījumu vākšanas darbību saskaņā ar 3. punkta c) apakšpunktu;

c) bez nepamatotas kavēšanās pēc brīvības atņemšanas;

d) ja viņi ir izsaukti ierasties tiesā ar jurisdikciju krimināllietās, savlaicīgi pirms viņi stājas minētās tiesas priekšā.

3. Tiesības uz advokāta palīdzību ietver to, ka:

a) dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības privāti tikties un sazināties ar advokātu, kas viņu pārstāv, tostarp pirms policijas vai citas tiesību aizsardzības vai tiesu iestādes veiktas nopratināšanas;

b) dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības uz advokāta klātbūtni un efektīvu līdzdalību, kad viņus nopratina. Šādai līdzdalībai jāatbilst valstu tiesību aktos paredzētajām procedūrām ar noteikumu, ka šādas procedūras neskar attiecīgo tiesību efektīvu īstenošanu un būtību. Ja advokāts piedalās nopratināšanā, šādas līdzdalības faktu fiksē, izmantojot protokolēšanas procedūru saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem;

c) dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem kā minimums ir tiesības uz sava advokāta klātbūtni šādās izmeklēšanas vai pierādījumu vākšanas darbībās, ja minētās darbības ir paredzētas valsts tiesību aktos un ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir jāpiedalās vai ir ļauts piedalīties attiecīgajā darbībā:

   i) uzrādīšana atpazīšanai;

   ii) konfrontācija;

   iii) nozieguma vietas rekonstrukcija."

23. Direktīvas 2013/48 12. pantā "Tiesību aizsardzības līdzekļi" ir noteikts šādi:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem kriminālprocesā, kā arī pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar valsts tiesību aktiem gadījumos, kad ir pārkāptas to tiesības saskaņā ar šo direktīvu.

2. Neskarot valstu noteikumus un sistēmas attiecībā uz pierādījumu pieņemamību, dalībvalstis nodrošina, ka kriminālprocesā, izvērtējot liecības, ko snieguši aizdomās turētie vai apsūdzētie, vai pierādījumus, kas iegūti, pārkāpjot to tiesības uz advokāta pieejamību, vai gadījumos, kad saskaņā ar 3. panta 6. punktu tikusi atļauta atkāpe no šīm tiesībām, tiek ievērotas tiesības uz aizstāvību un procesa taisnīgums."

24. Visbeidzot, Direktīvas 2013/48 13. pantā "Neaizsargātas personas" ir paredzēts šādi:

"Dalībvalstis nodrošina, ka šīs direktīvas piemērošanā tiek ņemtas vērā neaizsargātu aizdomās turēto un neaizsargātu apsūdzēto īpašās vajadzības."

B. Direktīva 2016/1919

25. Direktīva 2016/1919 reglamentē juridiskās palīdzības piešķiršana aizdomās turētajiem, apsūdzētajām personām vai pieprasītajām personām, pamatojoties uz Eiropas apcietināšanas orderi[6]. Direktīvas 2. panta 1. punktā tās piemērošanas joma ir definēta šādi:

"Šo direktīvu piemēro kriminālprocesā aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem, kuriem ir tiesības uz advokāta pieejamību saskaņā ar Direktīvu 2013/48/ES un kuriem:

a) ir atņemta brīvība;

b) pienākas advokāta palīdzība saskaņā ar Savienības vai valstu tiesību aktiem; vai

c) ir jāpiedalās vai ir atļauts piedalīties kādā no vismaz šādām izmeklēšanas vai pierādījumu vākšanas darbībām:

   i) uzrādīšana atpazīšanai;

   ii) konfrontācija;

   iii) nozieguma vietas rekonstrukcija."

26. Direktīvas 2016/1919 3. pantā juridiskā palīdzība definēta kā "dalībvalsts finansējums advokāta palīdzībai, kas nodrošina tiesību uz advokāta pieejamību īstenošanu".

[6] Saskaņā ar Direktīvas 2016/1919 1. panta 2. punktu: "Šī direktīva papildina Direktīvu 2013/48/ES un Direktīvu (ES) 2016/800. Šo direktīvu neinterpretē tā, ka tiktu ierobežotas minētajās direktīvās paredzētās tiesības."

27. Direktīvas 2016/1919 4. pantā reglamentēti šādi nosacījumi juridiskās palīdzības piešķiršanai kriminālprocesā:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem, kam trūkst līdzekļu, lai apmaksātu advokāta palīdzību, ir tiesības uz juridisko palīdzību, kad tas nepieciešams tiesiskuma interesēs.

2. Lai izlemtu, vai jāpiešķir juridiskā palīdzība saskaņā ar 1. punktu, dalībvalstis var izmantot mantiskā stāvokļa vai pamatotības pārbaudi vai abas.

3. Izmantojot mantiskā stāvokļa pārbaudi, dalībvalsts ņem vērā visus attiecīgos un objektīvos faktorus, piemēram, personas ienākumus, kapitālu un ģimenes stāvokli, kā arī izmaksas par advokāta palīdzību un dzīves līmeni minētajā dalībvalstī, lai noteiktu, vai saskaņā ar piemērojamiem kritērijiem minētajā dalībvalstī aizdomās turētajam vai apsūdzētajam trūkst līdzekļu advokāta palīdzības apmaksāšanai.

4. Izmantojot pamatotības pārbaudi, dalībvalsts ņem vērā noziedzīga nodarījuma smagumu, lietas sarežģītību un soda, ko varētu uzlikt konkrētā lietā, smagumu, lai noteiktu, vai tiesiskuma interesēs nepieciešams piešķirt juridisko palīdzību. Jebkurā gadījumā pamatotības pārbaudi uzskata par izturētu šādās situācijās:

a) ja aizdomās turētais vai apsūdzētais tiek nogādāts kompetentā tiesā vai pie kompetenta tiesneša lēmuma pieņemšanai par apcietināšanu jebkurā procesa stadijā, uz ko attiecas šī direktīva; un

b) apcietinājuma laikā.

5. Dalībvalstis nodrošina, ka juridiskā palīdzība tiek piešķirta bez nepamatotas kavēšanās un vēlākais – pirms nopratināšanas, ko veic policija, cita tiesībaizsardzības iestāde vai tiesu iestāde, vai pirms tiek veiktas 2. panta 1. punkta c) apakšpunktā minētās izmeklēšanas vai pierādījumu vākšanas darbības.

6. Juridisko palīdzību piešķir vienīgi tā kriminālprocesa nolūkos, kurā attiecīgā persona ir turēta aizdomās vai apsūdzēta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu."

28. Saskaņā ar Direktīvas 2016/1919 8. pantu dalībvalstis "nodrošina, ka aizdomās turētajiem, apsūdzētajiem un pieprasītajām personām ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar valsts tiesību aktiem gadījumos, kad ir pārkāptas to tiesības, kas paredzētas šajā direktīvā".

29. Visbeidzot, Direktīvas 2016/1919 9. pantā "Neaizsargātas personas" paredzēts, ka dalībvalstis "nodrošina, ka, īstenojot šo direktīvu, tiek ņemtas vērā neaizsargātu aizdomās turēto, apsūdzēto un pieprasīto personu īpašās vajadzības".

IV. Juridiskā analīze

30. Iesniedzējtiesas uzdotie piecpadsmit jautājumi attiecas uz dažādiem kriminālprocesa aspektiem gadījumos, kad tas skar neaizsargātu personu. Šo jautājumu analīzes nolūkā sakārtošu tos piecās tēmās, katrā no tām aplūkojot ne tikai jautājuma būtību, bet arī dažu tiesvedības dalībnieku izvirzītās iebildes par nepieņemamību.

31. Pirmie četrpadsmit jautājumi attiecas uz četrām tēmām, kuras reglamentē Direktīva 2013/48 un Direktīva 2016/1919: neaizsargātība, efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās un tieša ietekme. Piecpadsmitais jautājums attiecas uz prokurora neatkarību, un šis jautājums neietilpst abu direktīvu piemērošanas jomā. Pēc īsas abu direktīvu piemērojamības analīzes (A sadaļa) pievērsīšos pēc kārtas katram no pieciem jautājumiem (B līdz F sadaļa).

A. Par abu attiecīgo direktīvu piemērojamību

32. Direktīvas 2013/48 2. panta 1. punktā noteikts, ka šo direktīvu piemēro "[aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem kriminālprocesā] no brīža, kad dalībvalsts kompetentās iestādes ar oficiālu paziņojumu vai citādi ir viņiem darījušas zināmu, ka viņi tiek turēti aizdomās vai ir apsūdzēti par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, neatkarīgi no tā, vai viņiem ir atņemta brīvība". Tiesa ir precizējusi, ka tas ietver paziņošanu jebkādā formā; tādējādi nav nozīmes, ar kādiem līdzekļiem šāda informācija nonāk pie attiecīgās personas [7].

33. Ņemot vērā iepriekš 7.–9. punktā izklāstīto, ir skaidrs, ka Direktīva 2013/48 K.P. bija piemērojama no brīža, kad policijas darbinieki viņam pieprasīja nodot jebkādas aizliegtas vielas, uzlika viņam roku dzelžus un aizturēja viņu [8].

34. Turklāt Direktīvas 2016/1919 2. panta 1. punktā ir precizēts, ka to piemēro personām, kurām saskaņā ar Direktīvu 2013/48 ir tiesības uz advokāta pieejamību un kurām ir atņemta brīvība vai kurām pienākas advokāta palīdzība saskaņā ar Savienības vai valstu tiesību aktiem.

35. Tādējādi tas, vai Direktīva 2016/1919 ir piemērojama K.P., ir atkarīgs no tā, vai viņam saskaņā ar Direktīvu 2013/48 ir tiesības uz advokāta palīdzību.

36. Saskaņā ar Direktīvas 2013/48 3. panta 2. punktu aizdomās turētie vai apsūdzētie "var saņemt advokāta palīdzību bez nepamatotas kavēšanās". Saskaņā ar minētās direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktu tas tā ir jebkurā gadījumā "pirms viņus nopratina policija vai cita tiesību aizsardzības vai tiesu iestāde". Vienlaikus Direktīvas 2016/1919 4. panta 5. punktā ir noteikts, ka juridiskā palīdzība tiek piešķirta "bez nepamatotas kavēšanās un vēlākais – pirms nopratināšanas, ko veic policija".

37. Secinu, ka saskaņā ar Direktīvu 2013/48 K.P. bija jāsaņem advokāta palīdzība [9], un tādējādi viņa gadījums ietilpst Direktīvas 2016/1919 piemērošanas jomā [10].

[7] Spriedums, 2023. gada 7. septembris, *Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit* (Personas pārmeklēšana) (C-209/22, EU:C:2023:634, 37. punkts). Par šīs plašās interpretācijas saskaņošanu ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru skat. ģenerāladvokāta M. Bobeka secinājumus lietā *VW* (Tiesības uz advokāta palīdzību, ja pēc uzaicinājuma aizdomās turētais neierodas tiesā) (C-659/18, EU:C:2019:940, 35. punkts un tajā ietvertās atsauces).

[8] Tāpat persona tika uzskatīta par aizdomās turēto un tātad par ietilpstošu minētās direktīvas piemērošanas jomā situācijā, kad "policijas darbinieki pārmeklē attiecīgo personu un izņem mantu, kura, kā tā norāda, ir tās rīcībā, šīs darbības, pirmām kārtām, pierāda, ka kompetentā iestāde šo personu turpmāk tur aizdomās, un, otrām kārtām, netieši, bet noteikti informē minēto personu par šīm aizdomām". Skat. spriedumu, 2023. gada 7. septembris, *Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit* (Personas pārmeklēšana) (C-209/22, EU:C:2023:634, 43. punkts).

[9] Lietas materiālos nav informācijas, kas liecinātu, ka K.P. būtu atteicies no tiesībām saņemt advokāta palīdzību. Arī ja viņš to būtu darījis, iestādēm tomēr būtu papildu pienākums sniegt K.P. "vienkāršā un saprotamā valodā, ņemot vērā viņa neaizsargātās personas statusu, skaidru un pietiekamu informāciju par [tiesībām saņemt advokāta palīdzību] un atteikšanās no tām iespējamajām sekām". Spriedums, 2024. gada 14. maijs, *Stachev* (C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, 64. punkts).

[10] Jautājums par to, vai viņš patiešām bija tiesīgs saņemt juridisko palīdzību saskaņā ar Direktīvas 2016/1919 nosacījumiem, ir cits jautājums, kuru es aplūkošu turpmāk IV.B.2. iedaļā.

B. Par neaizsargātību (pirmais, otrais, trešais, septītais, devītais un desmitais jautājums)

38. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai personas neaizsargātība liedz iestādēm kriminālprocesā nopratināt šo personu bez aizstāvja klātbūtnes un bez juridiskās palīdzības piešķiršanas, ja ir izpildīti ar to saistītie nosacījumi.

39. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai situācijās, kad attiecīgā persona tiek apsūdzēta par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piespriests brīvības atņemšanas sods, personas neaizsargātības nenoteikšanas apstākļi ir skaidri jānorāda lēmumā, kas ir nosacījums nopratināšanas veikšanai bez aizstāvja klātbūtnes.

40. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai ar Direktīvu 2016/1919 un Direktīvu 2013/48 tiek ieviesta neaizsargātības prezumpcija, kas dalībvalstu iestādēm jāievēro kriminālprocesā.

41. Ar septīto jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kādus pienākumus valsts iestādēm nosaka Direktīva 2013/48 un Direktīva 2016/1919 attiecībā uz neaizsargātības atzīšanu, kā arī izrietošajām personas tiesībām kriminālprocesā.

42. Ar devīto jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai kompetentajām iestādēm nekavējoties jānosaka un jāatzīst aizdomās turētā neaizsargātība kriminālprocesā, jāsniedz viņam juridiskā palīdzība un jāatturas no personas nopratināšanas, kamēr šī palīdzība nav piešķirta.

43. Visbeidzot, ar desmito jautājumu, ja atbilde uz devīto jautājumu ir apstiprinoša, iesniedzējtiesa jautā, vai dalībvalstīm valsts tiesību aktos jāparedz detalizēti pamati un kritēriji jebkurām atkāpēm attiecībā uz prasību tūlītēji noteikt un atzīt neaizsargātību un sniegt juridisko palīdzību. Turklāt tā jautā, vai šādām atkāpēm jābūt samērīgām, ierobežotām laikā un jāatbilst lietas taisnīgas izskatīšanas principam, saistībā ar kuru attiecīgajai pusei jābūt tiesībām lūgt pārbaudi tiesā.

44. Šo jautājumu kopsaucējs ir neaizsargātības jēdziens un valsts iestāžu pienākums to savlaicīgi noteikt un izvērtēt atbilstošās sekas. Turpinājumā aplūkošu jautājumu par to, kas ir neaizsargāta persona (1. apakšiedaļa), un interpretēšu abas direktīvas un tajās noteiktos pienākumus, kas attiecas uz valsts iestādēm, ja aizdomās turētais vai apsūdzētais ir neaizsargāta persona (2. apakšiedaļa).

1. Kas ir neaizsargāta persona?

45. Padome 2009. gadā aicināja ievērot pakāpenisku pieeju dažādu procesuālo tiesību reglamentēšanai kriminālprocesā, tostarp īpašus aizsargpasākumus aizdomās turētajām vai apsūdzētajām personām, kas ir neaizsargātas [11]. Tomēr līdz šim šis likumdošanas mērķis attiecībā uz neaizsargātām personām [12] ir sasniegts tikai attiecībā uz bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā [13].

[11] Padomes Rezolūcija (2009. gada 30. novembris) par ceļvedi aizdomās turētu vai apsūdzētu personu procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā (OV 2009 C 295, 1. lpp.).

[12] Komisija ir atzinusi, ka starp dalībvalstīm nav vienprātības par neaizsargātības jēdzienu. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējums. Pavaddokuments: Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētās vai apsūdzētās personas kriminālprocesā, Brisele, 27.11.2013. SWD(2013) 480 final, 12.–28. lpp.

[13] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/800 (2016. gada 11. maijs) par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā (OV 2016 L 132, 1. lpp.), 4.–6. apsvērums.

46. Tā kā nav citu Savienības tiesību aktu, kas plašāk definētu neaizsargātību krimināl procesā [14], Komisija ir publicējusi Ieteikumu par procesuālajām garantijām neaizsargātām personām, kas ir aizdomās turētās vai apsūdzētās personas krimināl procesā [15].

47. Minētajā dokumentā neaizsargātas personas ir definētas kā personas, "kuras nespēj izprast krimināl procesu un tajā efektīvi piedalīties sava vecuma, garīgā vai fiziskā stāvokļa vai invaliditātes dēļ" [16].

48. Turklāt ar Komisijas ieteikumu tiek ieviesta neaizsargātības prezumpcija, kurā ierosināts, ka: "Dalībvalstīm būtu jāparedz neaizsargātības prezumpcija, jo īpaši attiecībā uz personām ar smagiem psiholoģiskiem, garīgiem, fiziskiem vai maņu traucējumiem, garīgu slimību vai kognitīviem traucējumiem, kas šīm personām traucē izprast krimināl procesu un tajā efektīvi piedalīties" [17].

49. Garīgās slimības vai garīgi traucējumi parasti ir grūtāk nosakāmi nekā tāda neaizsargātība, kā, piemēram, mazgadība, un literatūrā kritiski tiek vērtēts Komisijas lēmums turpināt direktīvas izstrādi tikai attiecībā uz bērniem, vienlaikus ierobežojot neaizsargātu pieaugušo aizsardzību ar vienkāršu ieteikumu [18].

50. Komisijas ieteikums ir nesaistošs tiesību akts, kuram nav juridiskā spēka, kāds nepieciešams, lai noteiktu galīgus pienākumus valsts iestādēm krimināl procesā.

51. Lai gan Tiesa spriedumā *Grimaldi* [19] nolēma, ka valsts tiesām jāņem vērā ieteikumi, šis konstatējums nenozīmē, ka ieteikumi ir juridiski saistoši. Tiesa tikai uzskatīja, ka ieteikumus nevar neņemt vērā, interpretējot citas Savienības tiesību normas, bet tā nenorādīja, ka tie radītu jebkādus pienākumus attiecībā uz rezultātu. Tādējādi ieteikumi neuzliek valsts tiesām pienākumu veikt atbilstīgu interpretāciju.

52. Tas, ka Padome aicināja dalībvalstis "ņemt vērā" Komisijas ieteikumu" [20], nemaina faktu, ka ieteikums nav saistošs. Patiesībā tikai viena dalībvalsts ir paziņojusi Komisijai par pasākumiem, kas vajadzīgi minētā ieteikuma īstenošanai [21].

[14] Mergaerts, L., "Defence lawyers' views on and identification of suspect vulnerability in criminal proceedings", *International Journal of the Legal Profession* 29(3), 2022, 281., 283. lpp.

[15] Komisijas Ieteikums (2013. gada 27. novembris) par procesuālajām garantijām neaizsargātām personām, kas ir aizdomās turētās vai apsūdzētās personas krimināl procesā (OV 2013, C 378, 8. lpp.) (turpmāk tekstā – "Komisijas Ieteikums"). Ieteikuma kā vispārīga un neskaidra kritiku skat. Meysman, M., "Quo Vadis with Vulnerable Defendants in the EU?", *European Criminal Law Review* 4(2), 2014, 179., 188. lpp.

[16] Komisijas ieteikums, 1. apsvērums. Kritiku par to, ka šī definīcija ir pārāk šaura, skat. Waddington, L., "Exploring Vulnerability in EU Law: An Analysis of "Vulnerability" in EU Criminal Law and Consumer Protection Law", *European Law Review* 45(6), 2020, 779., 791. lpp.

[17] Komisijas ieteikums, 7. punkts. Komisija 2003. gadā kā neaizsargātas personas definēja personas ar garīgiem traucējumiem (piemēram, personas ar psihiskām slimībām, piemēram, šizofrēniju). Skat. "Commission Green Paper on Procedural Safeguards for Suspects and Defendants in Criminal Proceedings throughout the European Union." (COM(2003) 75 final).

[18] Kritiku par šo un citiem jautājumiem saistībā ar Komisijas nevēlēšanos virzīt juridiski saistošu tiesību aktu attiecībā uz neaizsargātiem pieaugušajiem un no tā izrietošajām problēmām skat. Meysman (šī sprieduma 15. zemsvītras piezīme), 191.–193. lpp. Vēsturisko informāciju par to, kā Komisija galu galā izvēlējās tās ieteikumu, skat. van der Aa, S., "Variable vulnerabilities? Comparing the Rights of Adult Vulnerable Suspects and Vulnerable Victims under EU Law", *New Journal of European Criminal Law* 7(1), 2016, 39., 43.–47. lpp.

[19] Valsts tiesām "jāņem vērā ieteikumi, lai atrisinātu tajās izskatāmos strīdus, jo īpaši, ja tie izskaidro, kā interpretēt valsts tiesību normas, kas pieņemtas ar mērķi nodrošināt to ieviešanu, vai ja to mērķis ir papildināt saistošus Kopienu noteikumus". Spriedums, 1989. gada 13. decembris, *Grimaldi* (C-322/88, EU:C:1989:646, 18. punkts).

[20] Padomes secinājumi par neaizsargāto pieaugušo aizsardzību Eiropas Savienībā (OV 2021 C 330 I, 1. lpp.) (turpmāk tekstā – "Padomes secinājumi"), 5. un 6. lpp. Tajā pašā dokumentā Padome arī aicināja Komisiju "izanalizēt, vai ir nepieciešams vispusīgā veidā pastiprināt procesuālās garantijas neaizsargātām pieaugušām personām, kuras tiek turētas aizdomās vai ir apsūdzētas krimināl procesā".

[21] Turpat, 10. punkts.

53. Tādējādi ne neaizsargātas personas definīcija, ne pieņēmums par personu ar noteiktiem traucējumiem vai slimībām neaizsargātību, kā piedāvāts Komisijas ieteikumā (skat. šo secinājumu 47. un 48. punktu), dalībvalstīm nav saistošs.

54. Tā kā Savienības tiesībās nav konkrētāku noteikumu par Komisijas ieteikumu, mūsu rīcībā ir tikai atbilstošie Direktīvas 2013/48 13. panta [22] un Direktīvas 2016/1919 9. panta noteikumi [23], kuros noteikts, ka dalībvalstis "nodrošina, ka direktīvas piemērošanā tiek ņemtas vērā neaizsargātu aizdomās turēto un neaizsargātu apsūdzēto īpašās vajadzības" [24].

55. Tiesa, interpretējot Direktīvas 2013/48 13. pantu, ir nospriedusi, ka garīgi slimās personas [25] jāuzskata par neaizsargātām personām. Tas tā ir neatkarīgi no tā, ka attiecīgajā direktīvā nav skaidri norādītas neaizsargāto personu kategorijas [26].

56. Šo pieeju apstiprina Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – "ECT") judikatūra. Tajā ir atzīts, ka dalība kriminālprocesā ir efektīva, ja "apsūdzētajam ir plaša izpratne par tiesas procesa būtību un to, kas viņam vai viņai draud, tostarp par iespējamā soda nozīmīgumu" [27].

57. Turklāt, vērtējot kriminālprocesa vispārējo taisnīgumu, ECT ir izveidojusi atbilstošu faktoru sarakstu, no kuriem pirmais faktors ir tas, "vai prasītājs ir vai nav īpaši neaizsargāts, piemēram, vecuma vai garīgo spēju dēļ" [28].

58. Visbeidzot, ECT arī ir atzinusi, ka pieaugušais ir uzskatāms par īpaši neaizsargātu personu hroniskas alkohola lietošanas un/vai akūtas alkohola intoksikācijas, fiziskas invaliditātes vai medicīniskas slimības, piederības sociāli nelabvēlīgai grupai un garīgās veselības traucējumu gadījumā [29].

59. Kopumā, nepastāvot vajadzībai sniegt visaptverošu neaizsargātās personas definīciju šīs lietas mērķiem, var nepārprotami secināt, ka personas ar garīgās veselības traucējumiem, kāds ir K.P., saskaņā ar Savienības tiesībām ir uzskatāmas par neaizsargātām aizdomās turētajām vai apsūdzētajām personām.

[22] Direktīvas 2013/48 51. apsvērumā ir noteikts: "Taisnīgas tiesas spriešanas pamatā ir pienākums rūpīgi izturēties pret aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kas ir potenciāli sliktākā situācijā. Tāpēc kriminālvajāšanas, tiesību aizsardzības un tiesu iestādēm būtu jāsekmē šādu personu spējas efektīvi īstenot šajā direktīvā paredzētās tiesības, piemēram, ņemot vērā jebkādu potenciālu neaizsargātību, kas ietekmē to spēju īstenot tiesības uz advokāta palīdzību un uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un veic atbilstošus pasākumus, lai garantētu šo tiesību īstenošanu".

[23] Direktīvas 2016/1919 18. apsvērumā ir noteikts: "Dalībvalstīm būtu jānosaka juridiskās palīdzības sniegšanas praktiskie pasākumi. Šādi pasākumi varētu noteikt, ka juridisko palīdzību piešķir pēc aizdomās turētā, apsūdzētā vai pieprasītās personas lūguma. Tomēr, ņemot vērā neaizsargātu personu īpašās vajadzības, šādu lūgumu nevajadzētu noteikt par juridiskās palīdzības piešķiršanas būtisku nosacījumu."

[24] Līdzīgi noteikumi pastāv attiecībā uz tiesībām uz informāciju. Skat. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/13/ES (2012. gada 22. maijs) par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā 3. panta 2. punktu (OV 2012, L 142, 1. lpp.).

[25] "Tātad garīgi slimās personas šīs tiesību normas izpratnē ir jāuzskata par neaizsargātām personām, jo, ņemot vērā smagos garīgās veselības traucējumus, šīs personas var nesaprast informāciju, kas tām tiek paziņota attiecībā uz viņu tiesībām." Spriedums, 2019. gada 19. septembris, *Rayonna prokuratura Lom* (C-467/18, EU:C:2019:765, 47. punkts). Šādu secinājumu attiecībā uz analfabētu Tiesa izdarīja arī spriedumā, 2024. gada 14. maijs, *Stachev* (C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, 60. punkts).

[26] Spriedums, 2019. gada 19. septembris, *Rayonna prokuratura Lom* (C-467/18, EU:C:2019:765, 48. punkts).

[27] ECT spriedums, 2004. gada 10. novembris, *SC* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:2004:0615JUD006095800, 29. punkts). Skat. arī spriedumu, 2016. gada 23. marts, *Blokhin* pret Krieviju (CE:ECHR:2016:0323JUD004715206, 195. punkts).

[28] ECT spriedums, 2016. gada 13. septembris, *Ibrahim* u.c. pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:2016:0913JUD005054108, 274. punkts).

[29] ECT spriedumi, 2009. gada 31. marts, *Plonka* pret Poliju (CE:ECHR:2009:0331JUD002031002); 2011. gada 27. janvāris, *Bortnik* pret Ukrainu (CE:ECHR:2011:0127JUD003958204); 2010. gada 16. marts, *Orsus* u.c. pret Horvātiju (CE:ECHR:2010:0316JUD001576603); 2016. gada 23. marts, *Blohkin* pret Krieviju (CE:ECHR:2016:0323JUD004715206); 2010. gada 16. decembris, *Borotyuk* pret Ukrainu (CE:ECHR:2010:1216JUD003357904). Pārskatam skat. Mergaerts, L. un Dehaghani, R., "Protecting vulnerable suspects in police investigations in Europe: Lessons learned from England and Wales and Belgium", *New Journal of European Criminal Law* 11(3), 2020, 313. lpp.

60. Tagad pievērsīšos pienākumiem, kādus abas attiecīgās direktīvas nosaka valsts iestādēm saistībā ar izturēšanos pret neaizsargātām personām kriminālprocesa pirmstiesas stadijā un ar neaizsargāto personu saistītajām tiesībām.

2. Valsts iestāžu pienākumi kriminālprocesā, ja aizdomās turētais vai apsūdzētais ir neaizsargāta persona

61. Komisija apgalvo, ka Direktīvas 2016/1919 9. pants jāinterpretē tādējādi, ka tas nosaka kompetento iestāžu pienākumu veikt neaizsargātības novērtējumu gadījumā, ja tām kļūst zināmi fakti, kas liecina par noteiktiem garīgās veselības traucējumiem vai slimību. Komisija uzskata, ka citāda interpretācija liegtu šai tiesību normai tās lietderīgo iedarbību. Komisija šo interpretāciju paplašina arī, nosakot, ka juridisko palīdzību neaizsargātām personām nevar atteikt, pirms nav veikta attiecīgās personas garīgās veselības stāvokļa pārbaude.

62. Līdzīgi arī Polijas valdība apgalvo, ka Polijas tiesību aktos ir paredzēts, ka kompetentajām iestādēm jāpiešķir juridiskā palīdzība visos gadījumos, kad tām kļūst zināms, ka attiecīgā persona varētu būt neaizsargāta. Tomēr atšķirībā no Komisijas šī valdība neatzīst Komisijas ieteikumam līdzīgu neaizsargātības prezumpciju.

63. Piekrītu Polijas valdības viedoklim, saskaņā ar kuru, kā jau skaidroju iepriekš [30], Komisijas ieteikums dalībvalstīm to tiesību sistēmās noteiktās situācijās paredzēt neaizsargātības prezumpciju nav juridiski saistošs. Šajā ziņā uzskatu arī, ka personas neaizsargātības noteikšanas kārtība šobrīd joprojām ir dalībvalstu kompetencē.

64. Tomēr Komisija pamatoti apgalvo, ka Direktīvas 2016/1919 9. pants – un arī Direktīvas 2013/48 13. pants – zaudētu jēgu, ja valsts iestādēm netiktu uzlikts pienākums atzīt aizdomās turētā vai apsūdzētā neaizsargātību un pienācīgi rīkoties. Valsts tiesām jāinterpretē valsts tiesību akti tā, lai Savienības tiesības nezaudētu jēgu.

65. Direktīvas 2016/1919 9. pants un Direktīvas 2013/48 13. pants jāinterpretē tādējādi, ka tie nosaka kompetento iestāžu pienākumu rūpīgi pievērst uzmanību iespējai, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā persona varētu būt neaizsargāta persona, jo tai ir grūtības izprast tiesvedības procesu vai piedalīties tajā [31]. Šim pienākumam ir tieša iedarbība. Ja rodas aizdomas par personas neaizsargātību, iestādēm īpaši jārūpējas par to, lai tiktu aizsargātas Direktīvā 2013/48 un Direktīvā 2016/1919 paredzētās tiesības.

66. Attiecībā uz tiesībām uz advokāta palīdzību, saskaņā ar Direktīvas 2013/48 3. panta 2. punkta nosacījumiem K.P., pat ja viņš nebūtu neaizsargāta persona, būtu jāsaņem advokāta palīdzība policijas nopratināšanas laikā un pavisam noteikti šāda palīdzība būtu jāsaņem bez nepamatotas kavēšanās pēc brīvības atņemšanas. Vēl jo svarīgāk ir ievērot šīs tiesības, ja persona ir neaizsargāta.

67. Tādējādi secinu, ka Direktīvas 2013/48 3. panta 2. punktam kopsakarā ar tās 13. pantu ir tieša iedarbība un tas jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētās vai apsūdzētās personas iespējamu neaizsargātību, jānodrošina šai personai advokāta palīdzība.

[30] Skat. šo secinājumu 46.–53. punktu.

[31] Iesniedzējtiesa paskaidroja, ka saskaņā ar policijas darbinieku sniegto informāciju K.P. ir uzvedies neatbilstoši un sniedzis nesakarīgas liecības. Tas neapšaubāmi ir apstāklis, kas varēja likt apsvērt iespēju, ka K.P. ir zināmā mērā neaizsargāta persona.

68. Analoģiska interpretācija šķiet pārliecinoša arī attiecībā uz juridiskās palīdzības piešķiršanu [32].

69. Situācijās, kurās ir piemērojama Direktīva 2016/1919, juridisko palīdzību var piešķirt, veicot vai nu mantiskā stāvokļa pārbaudi [33], vai arī pamatotības pārbaudi [34], vai arī abu veidu pārbaudes. Minētās direktīvas 4. panta 1. punktā ir noteikts, ka "dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem, kam trūkst līdzekļu, lai apmaksātu advokāta palīdzību, ir tiesības uz juridisko palīdzību, kad tas nepieciešams tiesiskuma interesēs".

70. Piekrītu visiem šī procesa dalībniekiem, ka, tiklīdz tiek noteikta aizdomās turētās vai apsūdzētās personas neaizsargātība, attiecīgās personas efektīva dalība tiesvedībā varētu būt apdraudēta, ja netiktu nodrošināta juridiskā palīdzība. Tas atbilst Direktīvas 2016/1919 4. panta 5. punktam, kas nosaka dalībvalstu pienākumu pienākums nodrošināt, ka juridiskā palīdzība tiek piešķirta bez nepamatotas kavēšanās un vēlākais – pirms pirmās nopratināšanas, ko veic policija.

71. Vēl jo vairāk tas attiecas uz tādu situāciju kā pamatlietā, kur paredzētais sods ir brīvības atņemšana [35].

72. Tādēļ secinu, ka Direktīvas 2016/1919 2. panta 1. punktam kopsakarā ar 4. panta 1. un 5. punktu un 9. pantam ir tieša iedarbība un tie jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētā vai apsūdzētā iespējamu neaizsargātību, jāpiešķir attiecīgajai personai juridiskā palīdzība. Tas ir īpaši svarīgi situācijās, kad sods par iespējamo pārkāpumu ir brīvības atņemšana.

3. Secinājumi par neaizsargātību

73. Savienības tiesības to pašreizējā stāvoklī nenosaka dalībvalstu pienākumu ieviest neaizsargātības prezumpciju. Precīza kārtība un procedūras personas neaizsargātības noteikšanai tiek paredzētas valsts tiesībās.

74. Direktīvas 2016/1919 9. pants un Direktīvas 2013/48 13. pants jāinterpretē tādējādi, ka tie nosaka kompetento iestāžu pienākumu rūpīgi pievērst uzmanību iespējamībai, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā persona varētu būt neaizsargāta, jo tai ir grūtības izprast tiesvedības procesu vai piedalīties tajā. Šim pienākumam ir tieša iedarbība. Ja rodas aizdomas par neaizsargātību, iestādēm ir īpaši jārūpējas par to, lai tiktu aizsargātas Direktīvā 2013/48 un Direktīvā 2016/1919 paredzētās tiesības.

[32] Direktīvas 2016/1919 23. apsvērumā ir paredzēts, ka dalībvalstīm būtu jāievēro Apvienoto Nāciju Organizācijas Principi un pamatnostādnes par juridiskās palīdzības pieejamību kriminālprocesā sistēmās. Minēto Principu un pamatnostādņu 10. princips paredz, ka kompetentajām iestādēm jāveic īpaši pasākumi, lai nodrošinātu personām, kuras cieš no garīgām slimībām, jēgpilnu piekļuvi juridiskajai palīdzībai. Pieejams šeit: https://www. unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidlines_on_access_to_legal_aid.pdf

[33] Saskaņā ar Direktīvas 2016/1919 4. panta 3. punktu, veicot mantiskā stāvokļa pārbaudi, dalībvalsts "ņem vērā visus attiecīgos un objektīvos faktorus, piemēram, personas ienākumus, kapitālu un ģimenes stāvokli, kā arī izmaksas par advokāta palīdzību un dzīves līmeni minētajā dalībvalstī, lai noteiktu, vai saskaņā ar piemērojamiem kritērijiem minētajā dalībvalstī aizdomās turētajam vai apsūdzētajam trūkst līdzekļu advokāta palīdzības apmaksāšanai".

[34] Saskaņā ar Direktīvas 2016/1919 4. panta 4. punktu, izmantojot pamatotības pārbaudi, dalībvalsts "ņem vērā noziedzīga nodarījuma smagumu, lietas sarežģītību un soda, ko varētu uzlikt konkrētā lietā, smagumu, lai noteiktu, vai tiesiskuma interesēs nepieciešams piešķirt juridisko palīdzību". Jebkurā gadījumā pamatotības pārbaudi uzskata par izturētu šādās situācijās: a) ja aizdomās turētais vai apsūdzētais tiek nogādāts kompetentā tiesā vai pie kompetenta tiesneša lēmuma pieņemšanai par apcietināšanu jebkurā procesa stadijā, uz ko attiecas šī direktīva; un b) apcietinājuma laikā.

[35] Piemēram, Direktīvas 2016/1919 4. panta 4. punktā kā viens no faktoriem, ko dalībvalstis var ņemt vērā, lemjot par juridiskās palīdzības piešķiršanas pamatotības kritēriju, ir minēts "noziedzīgā nodarījuma smagums, lietas sarežģītība un soda, ko varētu uzlikt konkrētā lietā, smagums".

75. Direktīvas 2013/48 3. panta 2. punktam kopsakarā ar 13. pantu ir tieša iedarbība un tas jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētā vai apsūdzētā iespējamu neaizsargātību, jānodrošina šai personai advokāta palīdzība.

76. Direktīvas 2016/1919 2. panta 1. punktam kopsakarā ar 4. panta 1. un 5. punktu un 9. pantu, ir tieša iedarbība un tas jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētās vai apsūdzētās personas iespējamo neaizsargātību, šai personai jāpiešķir juridiskā palīdzība. Tas ir īpaši svarīgi situācijās, kad sods par iespējamo pārkāpumu ir brīvības atņemšana.

C. Par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem (otrais un desmitais jautājums)

77. Ar otro un desmito jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, ka, pirmkārt, lēmums iztaujāt neaizsargātu personu bez advokāta klātbūtnes un, otrkārt, lēmums tūlīt nenoteikt un neatzīt neaizsargātu personu ir pakļauts pārbaudei tiesā.

78. Gan Direktīvas 2013/48 12. pantā, gan Direktīvas 2016/1919 8. pantā dalībvalstīm ir paredzēts pienākums nodrošināt, ka aizdomās turētajām vai apsūdzētajām personām ir pieejams efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis gadījumos, kad ir pārkāptas to tiesības, kas paredzētas abās direktīvās.

79. Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli ietver tiesības vērsties tiesā, kas ir tiesīga izvērtēt un novērst tiesību pārkāpumu, pamatojoties uz Savienības tiesībām. Tiesa to ir atzinusi jau spriedumā *Johnston*[36], un tāda pati prasība šobrīd izriet no Hartas 47. panta.

80. Tomēr attiecīgajās direktīvās nav precizētas sekas, kas iestājas, ja tiesa konstatē, ka ir pārkāptas tiesības uz advokāta palīdzību vai tiesības uz juridisko palīdzību. Tās atstāj šo izvēli dalībvalstu ziņā, pieprasot tikai, lai izvēlētais tiesību aizsardzības līdzeklis būtu efektīvs.

81. Konkrētāk, tajās nekas nav teikts par to, vai pierādījumi, kas iegūti, pārkāpjot šādas tiesības, jānoraida. Tāda, manuprāt, ir iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma būtība, – noskaidrot, vai noteiktas iestāžu veiktās darbības izmeklēšanas procesā ir pakļautas pārbaudei tiesā.

82. Lietas dalībnieki, it īpaši prokurors, rakstveida apsvērumos Tiesai lielā mērā uzsver to, ka abās iepriekšminētajās tiesību normās nav noteikuma, ka valsts tiesai būtu jāatzīst par nepieņemamiem pierādījumi, kas iegūti, pārkāpjot abas direktīvas, un šis jautājums Savienības tiesībās nekādi nav reglamentēts.

83. Pamatojoties uz viedokli, ko paudu lietā M.S. u.c.[37], es piekrītu rajona prokuratūras argumentācijai – attiecīgie Savienības tiesību akti šobrīd nereglamentē pierādījumu pieņemamību valsts kriminālprocesā. Jautājums par pierādījumu pieņemamību šobrīd ir valsts tiesību jautājums[38].

[36] Spriedums, 1986. gada 15. maijs, *Johnston* (222/84, EU:C:1986:206, 58. punkts).

[37] Ģenerāladvokātes T. Čapetas secinājumi lietā M.S. u.c. (Nepilngadīgo procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:157, 118. – 127. punkts).

[38] To attiecībā uz Direktīvu 2016/800 Tiesa atzina spriedumā, 2024. gada 5. septembris, M.S. u.c. (Nepilngadīgo procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:685, 169.–174. punkts). Izņēmums šajā ziņā var būt Tiesas sniegtā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/41/ES (2014. gada 3. aprīlis) par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās (OV 2014, L 130, 1. lpp.) 14. panta 7. punkta interpretācija. Skat. spriedumu, 2024. gada 30. aprīlis, M.N. (*EncroChat*) (C-670/22, EU:C:2024:372, 126.–131. punkts).

84. Tomēr gadījumos, kad ir piemērojamas Savienības tiesības, attiecīgās valsts tiesību normas nedrīkst būt pretrunā Hartas 47. un 48. pantam [39].

85. Manuprāt, Hartas 47. un 48. pantā nostiprināto pamattiesību ievērošana prasa, lai tiesvedības procesā valsts tiesām būtu nepieciešamā elastība lietas izskatīšanas vispārējā taisnīguma izvērtēšanai. Ja valsts tiesas uzskata, ka pierādījumi jāizslēdz, jo tie ir iegūti, pārkāpjot procesuālās tiesības, kas ir tiesību uz aizstāvību pārkāpums, tām vajadzētu būt iespējai brīvi izslēgt šādus pierādījumus. Citiem vārdiem sakot, Savienības tiesības nereglamentē pierādījumu pieņemamību, tomēr tās liedz valsts tiesību normās ierobežot tiesu iespējas brīvi izvērtēt pierādījumus un izdarīt jebkādus secinājumus, kurus tās, pamatojoties uz šādu izvērtējumu, uzskata par nepieciešamiem [40].

86. Līdzīgu pieeju ir pieņēmusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kas uzskatīja, ka ECHR nereglamentē pierādījumu pieņemamību [41], jo tā tikai novērtē, vai ir apdraudēts lietas izskatīšanas procesa vispārējais taisnīgums [42].

87. Visbeidzot, efektīvas tiesiskās aizsardzības princips prasa, lai ikviens Savienības tiesību aktos paredzēts tiesību pārkāpums varētu tikt pārbaudīts tiesā. Tomēr Direktīvas 2013/48 12. pantā un Direktīvas 2016/1919 8. pantā nav precizēti atbilstoši tiesiskās aizsardzības līdzekļi; šī izvēle ir atstāta dalībvalstu ziņā, pieprasot tikai, lai izraudzītais tiesiskās aizsardzības līdzeklis būtu efektīvs. Hartas 47. un 48. pantā nostiprināto pamattiesību ievērošana prasa, lai tiesvedības procesā valsts tiesām būtu nepieciešamā elastība lietas izskatīšanas vispārējā taisnīguma izvērtēšanai. Ja valsts tiesas uzskata, ka pierādījumi jāizslēdz, jo tie iegūti, pārkāpjot procesuālās tiesības, kas ir tiesību uz aizstāvību pārkāpums, tām vajadzētu būt iespējai brīvi izslēgt šādus pierādījumus.

D. Par necilvēcīgu un pazemojošu izturēšanos (divpadsmitais jautājums)

88. Ar divpadsmito jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai aizdomās turētā nopratināšana, ko veic policijas darbinieks vai cita persona, kura ir pilnvarota veikt izmeklēšanas darbības, psihiatriskās slimnīcas apstākļos, neņemot vērā nenoteiktības stāvokli, īpaši ierobežotas vārda brīvības un īpašas garīgās neaizsargātības apstākļos, kā arī bez advokāta klātbūtnes, ir uzskatāma par necilvēcīgu un pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē.

89. Saskaņā ar Reglamenta 94. pantu iesniedzējtiesai jānorāda lietas faktiskie apstākļi un tiesiskais regulējums, uz ko attiecas tās uzdotie jautājumi, vai vismaz jāpaskaidro faktiskie pieņēmumi, ar kuriem ir pamatoti šie jautājumi [43].

[39] Spriedums, 2023. gada 7. septembris, *Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit* (Personas pārmeklēšana) (C-209/22, EU:C:2023:634, 58. un 61. punkts).

[40] Tādu pašu konstatējumu attiecībā uz Direktīvu 2016/800 gadījumos, kad neaizsargātas personas ir bērni, skat. spriedumā, 2024. gada 5. septembris, M.S. u.c. (Nepilngadīgas personas procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:685, 167., 168. un 174. punkts).

[41] ECT spriedumi, 1988. gada 12. jūlijs, *Schenk* pret Šveici (CE:ECHR:1988:0712JUD001086284, 45. un 46. punkts), 2007. gada 1. marts, *Heglas* pret Čehijas Republiku (CE:ECHR:2007:0301JUD000593502, 84. punkts); 2017. gada 11. jūlijs, *Moreira Ferreira* pret Portugāli (Nr. 2) (CE:ECHR:2017:0711JUD001986712, 83. punkts.

[42] ECT spriedums, 2017. gada 17. janvāris, *Habran* un *Dalem* pret Beļģiju, CE:ECHR:2017:0117JUD004300011, 94. punkts.

[43] Spriedums, 2024. gada 21. marts, *Remia Com Impex* (C-10/23, EU:C:2024:259, 29. punkts).

90. Iesniedzējtiesa lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu paskaidroja, ka 2022. gada 14. oktobrī, kad policija nopratināja K.P., viņš atradās psihiatriskajā slimnīcā. Tomēr nav sīkākas informācijas par šo nopratināšanu, kas ļautu Tiesai sniegt norādes par iespējamu necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu.

91. Tādēļ, tā kā trūkst pietiekamas informācijas, uzskatu, ka Tiesai divpadsmitais jautājums ir jāatzīst par nepieņemamu.

92. Tomēr pilnības labad Tiesa varētu norādīt valsts tiesai atbilstošus parametrus, kurus tā varētu izmantot, lai noskaidrotu faktus un lemtu par iespējamu necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu.

93. Spriedumā *Jawo*[44] Tiesa lēma, ka Hartas 4. pantam un ECPAK 3. pantam ir vienāda darbības joma un nozīme. Tātad ir lietderīgi atsaukties uz ECT judikatūru[45].

94. Lai noteiktu, vai pastāv necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās pret neaizsargātu personu kriminālprocesā, ECT spriedumā *Khlaifia* u.c. pret Itāliju atzina, ka novērtējums, vai izturēšanās ir necilvēcīga un pazemojoša, ir "relatīvs un atkarīgs no visiem lietas apstākļiem, galvenokārt no izturēšanās ilguma, tās fiziskās vai garīgās ietekmes un atsevišķos gadījumos no cietušā dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa"[46].

95. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir sniegusi piemērus apstākļiem, ko tā varētu ņemt vērā, nosakot izturēšanās ietekmi katrā atsevišķā gadījumā. Šādi piemēri ietvēra ļaunprātīgas izturēšanās mērķi, kā arī nolūku vai motivāciju; kontekstu, kādā notika ļaunprātīga izturēšanās, piemēram, paaugstinātas spriedzes un emociju gaisotni; to, vai cietušais atrodas neaizsargātā situācijā, kā tas parasti ir attiecībā uz personām, kurām ir atņemta brīvība[47].

96. Ar pārliecību var secināt, ka tas vien, ka K.P. tika nopratināts bez advokāta klātbūtnes, atrodoties psihiatriskajā slimnīcā, pats par sevi nav uzskatāms par necilvēcīgu un pazemojošu izturēšanos, ja to vērtē, ņemot vērā iepriekš minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru.

97. Tomēr faktu izvērtējums un jebkāds konstatējums par iespējamu Hartas 4. panta pārkāpumu jāveic valsts tiesai.

E. Par tiešu iedarbību (ceturtais, piektais, sestais, astotais, vienpadsmitais, trīspadsmitais un četrpadsmitais jautājums)

98. Iesniedzējtiesa ar tās ceturto, piekto, sesto, astoto, vienpadsmito, trīspadsmito un četrpadsmito jautājumu jautā par sekām, kas izriet no aplūkojamo direktīvu attiecīgo noteikumu tiešās iedarbības.

44 Spriedums, 2019. gada 19. marts, *Jawo* (C-163/17, EU:C:2019:218, 91. punkts).

45 Kā Tiesa ir rīkojusies vairākkārt, piemēram, spriedumā, 2021. gada 15. jūlijs, Komisija/Polija (Tiesnešu disciplinārais režīms) (C-791/19, EU:C:2021:596, 165. punkts).

46 ECT spriedums, 2016. gada 15. decembris, *Khlaifia* u.c. pret Itāliju (CE:ECHR:2016:1215JUD001648312, 159. punkts).

47 ECT piebilda, ka "saskaņā ar šo tiesību normu valstij jānodrošina, ka persona tiek aizturēta apstākļos, kas ir saderīgi ar personas cieņas ievērošanu, ka pasākuma izpildes veids un metode nerada personai ciešanas vai grūtības, kas pārsniedz neizbēgamo ciešanu līmeni, kas raksturīgs brīvības atņemšanai, un ka, ņemot vērā brīvības atņemšanas praktiskās prasības, tiek pienācīgi nodrošināta personas veselība un labklājība", turpat, 160. punkts.

99. Prokurors, Polijas valdība un Komisija apgalvo, ka 14. jautājumam par prokurora pienākumiem kriminālprocesa pirmstiesas stadijā nav nozīmes iesniedzējtiesā izskatāmās lietas izlemšanā un tādējādi tas ir nepieņemams.

100. Es tam nepiekrītu. Iesniedzējtiesai ir svarīgi noskaidrot, vai prokurora rīcība pirmstiesas stadijā atbilda Savienības tiesībām, lai pienācīgi izvērtētu un, iespējams, izslēgtu tās rīcībā esošos pierādījumus. Tāpēc uzskatu, ka 14. jautājums ir pieņemams.

101. Jāpiebilst, ka prokurors savos rakstveida apsvērumos apgalvo, ka no Savienības tiesību viedokļa apstrīdētās valsts tiesību normas nav problemātiskas, bet gan tiesvedības dalībnieki ir pieļāvuši kļūdas un bezdarbību attiecībā uz K.P.

102. Tā kā tas galu galā jāpārbauda iesniedzējtiesai, turpmāk aprobežošos ar to, ka rezumēšu sekas situācijai, kad atbilstošās Savienības tiesības, kā tās ir interpretējusi Tiesa, atšķiras no valsts tiesībām, kā tās saprot iesniedzējtiesa.

103. Tiesa savā judikatūrā jau vairākkārt ir izskaidrojusi tiešās iedarbības sekas. Līdzīgi kā lietā *M.S.* u.c.[48] tādējādi aprobežošos ar to, ka atkārtošu tikai svarīgākās sekas, kas attiecas uz izskatāmo lietu.

104. Saskaņā ar LES 19. panta 1. punktu un LESD 267. panta pirmo daļu Tiesas kompetencē ir interpretēt vienīgi Savienības tiesības, savukārt tikai iesniedzējtiesa var interpretēt valsts tiesību aktus[49].

105. Atbilstoši šādam striktam Tiesas un valsts tiesu kompetenču sadalījumam Tiesa nav kompetenta lemt par valsts tiesību saderību ar Savienības tiesībām[50]. Secinājumi par piemērojamajām valsts tiesībām ir jāizdara iesniedzējtiesai pēc Tiesas atbildes saņemšanas[51].

106. Turpmāk aplūkošu iespējamā valsts tiesas konstatējuma par valsts tiesību nesaderību ar Savienības tiesībām sekas.

107. Ja valsts tiesa var interpretēt spēkā esošos valsts tiesību aktus atbilstoši Savienības tiesībām, kā tās interpretējusi Tiesa, tai tas ir jādara[52]. Šādai atbilstošai valsts tiesību aktu un to piemērošanas interpretācijai būtu jānoved iesniedzējtiesa pie tāda paša rezultāta, kāds noteikts piemērojamajās Savienības tiesībās. Šajā lietā tas nozīmē, ka neaizsargātai personai jābūt tiesībām uz to, ka kompetentās iestādes nosaka tās neaizsargātību neatkarīgi no tā, vai šī persona tiek iztaujāta advokāta klātbūtnē vai, ja tai nav advokāta, ka tai tiek nodrošināta juridiskā palīdzība.

[48] Ģenerāladvokātes T. Čapetas secinājumi lietā M.S. u.c. (Nepilngadīgo procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:157, 128. un 135. punkts).

[49] Spriedums, 1999. gada 17. jūnijs, *Piaggio* (C-295/97, EU:C:1999:313, 29. punkts) un 2013. gada 15. janvāris, *Križan* u.c. (C-416/10, EU:C:2013:8, 58. punkts).

[50] Spriedums, 1993. gada 21. janvāris, *Deutsche Shell* (C-188/91, EU:C:1993:24, 27. punkts).

[51] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1999. gada 17. jūnijs, *Piaggio* (C-295/97, EU:C:1999:313, 32. punkts).

[52] Spriedumi, 1990. gada 13. novembris, *Marleasing* (C-106/89, EU:C:1990:395, 8. punkts), un 2012. gada 24. janvāris, *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 23.–27. punkts).

108. Ja valsts tiesisko regulējumu nav iespējams interpretēt atbilstoši Savienības tiesību prasībām, ir spēkā tiešās iedarbības princips. Saskaņā ar šo principu privātpersonas var atsaukties uz savām no Savienības tiesībām izrietošajām tiesībām, tieši atsaucoties uz Savienības tiesību normām valsts tiesās, un valsts tiesām jāatzīst šīs tiesības, tieši piemērojot atbilstošās Savienības tiesības [53].

109. Ja šīs tiesības ir pretrunā valsts tiesību normām, Savienības tiesības ļauj valsts tiesām nepiemērot šādas pretrunīgas valsts tiesību normas. Šis pilnvarojums izriet no Savienības konstitucionālā tiešas iedarbības principa un Savienības tiesību pārākuma principa kopējās iedarbības [54].

110. Īsumā, iesniedzējtiesai būtu jāmēģina novērst visus iespējamos šķēršļus šādu tiesību atzīšanai, pamatojoties uz Savienības tiesībām, interpretējot atbilstošās valsts tiesību normas atbilstīgi. Ja atbilstīga interpretācija izrādās neiespējama, iesniedzējtiesai nav jāpiemēro pretrunā esošās valsts tiesību normas un jānodrošina Savienības tiesībās noteikto tiesību aizsardzība.

111. Visbeidzot, Savienības tiesību normu pilnīga iedarbība jānodrošina ne tikai valsts tiesām, bet arī valsts administratīvajām iestādēm [55], kā arī visām citām valsts iestādēm [56]. Tādējādi Savienības tiesību atbilstīga interpretācija, tiešā iedarbība un pārākums ir saistošs visām valsts iestādēm, kurām arī ir pienākums atzīt Savienības tiesību aktos paredzētās tiesības.

112. Tas nozīmē, ka kriminālprocesa pirmstiesas stadijā prokuroram un policijai jāatzīst neaizsargātu personu tiesības un ar tām saistītie pienākumi, kas tieši izriet no attiecīgajām direktīvām. Tām jāinterpretē valsts tiesības atbilstoši šajās direktīvās paredzētajiem rezultātiem. Pakārtoti tām ir pienākums nepiemērot valsts tiesību normas, lai nodrošinātu šajās direktīvās prasīto neaizsargāto personu aizsardzību. Tas ietver jebkādu valsts tiesību normu, kas liegtu prokuroram, kurš nodarbojas ar lietas izskatīšanu, pilnībā piemērot Savienības tiesības, piemēram, saistošus rīkojumus, ko izdod augstākstāvoša prokuratūra vai jebkura cita struktūra.

113. Ja prokurors vai cita struktūra, kas ir atbildīga par kriminālprocesu, nenodrošina Savienības tiesību pilnīgu ievērošanu (vai nu neinterpretējot valsts tiesību normas tā, lai tās atbilstu Savienības tiesībām, vai arī piemērojot valsts tiesību normas, kas ir pretrunā Savienības tiesībām), tiesai, kura izskata kriminālllietu, jāatzīst, ka šīs valsts iestādes nav izpildījušas savus Savienības tiesībās paredzētos pienākumus.

F. Par prokurora neatkarību

114. Ar 15. jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai LES 2. pants, LES 19. panta 1. punkts, tiesiskuma princips, tiesu neatkarības princips un Hartas 47. pants prasa, lai prokurors būtu neatkarīgs.

115. Prokurors, Polijas valdība un Komisija pauž šaubas par šī jautājuma pieņemamību.

[53] Spriedumi, 1963. gada 5. februāris, *van Gend & Loos* (C-26/62, EU:C:1963:1, 13. lpp.), 2022. gada 8. marts, *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld* (Tieša iedarbība) (C-205/20, EU:C:2022:168, 37. punkts), kā arī 2024. gada 5. septembris, M.S. u.c. (Nepilngadīgas personas procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:685, 118. punkts).

[54] Skat., piemēram, spriedumus, 2022. gada 18. janvāris, *Thelen Technopark Berlin* (C-261/20, EU:C:2022:33, 25. un 26. punkts), un 2019. gada 24. jūnijs, *Popławski* (C-573/17, EU:C:2019:530, 53. un 54. punkts).

[55] Spriedums, 1989. gada 22. jūnijs, *Costanzo* (C-103/88, EU:C:1989:256, 31. punkts).

[56] Spriedums, 2018. gada 4. decembris, *Minister for Justice and Equality* un *Commissioner of An Garda Síochána* (C-378/17, EU:C:2018:979, 38. punkts).

116. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru uz jautājumiem, kurus valsts tiesa ir uzdevusi "atbilstoši pašas noteiktajam tiesiskajam regulējumam un faktiskajiem apstākļiem, kuru precizitāte Tiesai nav jāpārbauda, attiecas būtiskuma prezumpcija"[57]. Tomēr, ja Tiesa uzskata, ka atbilde uz uzdotajiem jautājumiem nav vajadzīga, lai iesniedzējtiesa varētu sniegt spriedumu lietā, kuru tā izskata, tā atsakās no savas jurisdikcijas[58].

117. Manuprāt, jautājumam par vispārējo prokuratūras organizāciju Polijā nav tiešas nozīmes iesniedzējtiesas izskatāmajā kriminālprocesā. Neatkarīgi no tā, vai prokurors ir neatkarīgs no izpildvaras, viņam kriminālprocesā ir pienākums nodrošināt neaizsargāto personu tiesības, kas tām piešķirtas saskaņā ar Savienības tiesībām[59].

118. Ierosinu Tiesai 15. jautājumu atzīt par nepieņemamu.

V. Secinājumi

119. Ņemot vērā visus minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Sąd Rejonowy we Włocławku* (Vloclavekas rajona tiesa, Polija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Atbildot uz iesniedzējtiesas pirmo, otro, trešo, septīto, devīto un desmito jautājumu, Savienības tiesības to pašreizējā redakcijā nenosaka dalībvalstu pienākumu ieviest neaizsargātības prezumpciju. Precīza kārtība un procedūras personas neaizsargātības noteikšanai tiek paredzētas valsts tiesībās.

   Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2016/1919 (2016. gada 26. oktobris) par juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā un pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā 9. pants un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/48/ES (2013. gada 22. oktobris) par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm 13. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nosaka kompetento iestāžu pienākumu rūpīgi pievērst uzmanību iespējamībai, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā persona varētu būt neaizsargāta tāpēc, ka tai ir grūtības izprast tiesvedības procesu vai piedalīties tajā. Šim pienākumam ir tieša iedarbība. Ja rodas aizdomas par neaizsargātību, iestādēm ir īpaši jārūpējas par to, lai tiktu aizsargātas Direktīvā 2013/48 un Direktīvā 2016/1919 paredzētās tiesības.

   Direktīvas 2013/48 3. panta 2. punktam kopsakarā ar 13. pantu ir tieša iedarbība un tas jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētās vai apsūdzētās personas iespējamu neaizsargātību, jānodrošina šai personai advokāta palīdzība.

   Direktīvas 2016/1919 2. panta 1. punktam kopsakarā ar 4. panta 1. un 5. punktu un 9. pantu ir tieša iedarbība un tas jāinterpretē tādējādi, ka kompetentajām iestādēm, kurām ir zināms par aizdomās turētās vai apsūdzētās personas iespējamo neaizsargātību, ir šai personai jāpiešķir juridiskā palīdzība. Tas ir īpaši svarīgi situācijās, kad sods par iespējamo pārkāpumu ir brīvības atņemšana.

[57] Spriedums, 2022. gada 8. decembris, *Inspektor v Inspektorata kam Visshia sadeben savet* (Noziedzīga nodarījuma izmeklēšanā savākto personas datu apstrādes mērķi) (C-180/21, EU:C:2022:967, 66. punkts).

[58] Spriedums, 2020. gada 26. marts, *Miasto Łowicz* un *Prokurator Generalny* (C-558/18 un C-563/18, EU:C:2020:234, 43. un 45. punkts).

[59] 15. jautājums gandrīz burtiski atbilst lietā C-603/22 M.S. u.c. uzdotā 14. jautājuma b) apakšpunktam. Kā norādīts manos secinājumos šajā lietā, šis jautājums bija nepieņemams, jo tas, tāpat kā šajā lietā, bija ārpus lietas konteksta un tādējādi bija hipotētisks. Skat. ģenerāladvokātes T. Čapetas secinājumus lietā M.S. u.c. (Nepilngadīgo procesuālās tiesības) (C-603/22, EU:C:2024:157, 54.–59. punkts).

2) Atbildot uz iesniedzējtiesas otro un desmito jautājumu, efektīvas tiesiskās aizsardzības princips prasa, lai ikviens Savienības tiesību aktos paredzētu tiesību pārkāpums tiktu pakļauts pārbaudei tiesā. Tomēr Direktīvas 2013/48 12. pantā un Direktīvas 2016/1919 8. pantā nav precizēti atbilstoši tiesiskās aizsardzības līdzekļi; šī izvēle ir atstāta dalībvalstu ziņā, pieprasot tikai, lai izraudzītais tiesiskās aizsardzības līdzeklis būtu efektīvs. Hartas 47. un 48. pantā nostiprināto pamattiesību ievērošana prasa, lai tiesvedības procesā valsts tiesām būtu nepieciešamā elastība lietas izskatīšanas vispārējā taisnīguma izvērtēšanai. Ja valsts tiesas uzskata, ka pierādījumi jāizslēdz, jo tie iegūti, pārkāpjot procesuālās tiesības, kas ir tiesību uz aizstāvību pārkāpums, tām vajadzētu būt iespējai brīvi izslēgt šādus pierādījumus.

3) Tā kā trūkst pietiekamas informācijas, divpadsmitais jautājums nav pieņemams.

4) Atbildot uz ceturto, piekto, sesto, astoto, vienpadsmito, trīspadsmito un četrpadsmito jautājumu, iesniedzējtiesai būtu jānovērš visi iespējamie šķēršļi Direktīvā 2013/48 un Direktīvā 2016/1919 paredzēto tiešās iedarbības tiesību atzīšanai, interpretējot valsts tiesības atbilstoši šīm direktīvām. Ja tas nav iespējams, iesniedzējtiesai jāatceļ pretrunīgās valsts tiesību normas, pamatojoties uz Savienības tiesību tiešo iedarbību un pārākumu. Savienības tiesību atbilstīga interpretācija, tiešā iedarbība un pārākums ir saistošs visām valsts iestādēm, kurām arī ir pienākums atzīt Savienības tiesību aktos paredzētās tiesības. Tas nozīmē, ka kriminālprocesa pirmstiesas stadijā prokuroram un policijai jāatzīst neaizsargātu personu tiesības un ar tām saistītie pienākumi, kas tieši izriet no attiecīgajām direktīvām. Ja tas nav izdarīts, tiesai, kura izskata krimināllietu, jāatzīst, ka šīs valsts iestādes nav izpildījušas savus Savienības tiesībās paredzētos pienākumus.

5) Tā kā piecpadsmitajam jautājumam nav tiešas nozīmes saistībā ar pamatlietu, tas ir nepieņemams.